

2 DAŇOVÉ ZATÍŽENÍ INDIVIDUÁLNÍHO PODNIKATELE A SPOLEČNÍKA SPOLEČNOSTI S RUČENÍM OMEZENÝM

Box 2.1

Ivan a Standa se teď už často scházejí v oné žižkovské hospůdce a jejich plány na zahájení podnikání nabývají konkrétnějších obrysů.

Už mají základní představu o fungování obou daní z příjmů i pojistného sociálního pojištění a také vědí něco o dani z přidané hodnoty, a tak se jednoho večera nad prvním pivem domluvili, že zkusí srovnat, kdo na tom z pohledu odvodového zatížení bude lépe, zda individuální podnikatel Ivan či společník společnosti s ručením omezeným Standa, jaké faktory o tom budou rozhodovat. Vzali tedy papír, tužku a kalkulačku a začali si malovat. Záhy však zjistili, že to není tak jednoduché rozhodování. A to se dohodli, že budou vycházet z velmi zjednodušené situace.

2.1.1 Výchozí model

Základní model srovnává odvodové zatížení individuálního podnikatele a společníka společnosti s ručením omezeným, jehož jediným zdrojem příjmů je podíl na zisku jeho společnosti s ručením omezeným. Tento model je velmi ilustrativní a pracuje s celou řadou omezení, jedná se zejména o:

- rozdíly v pravidlech tvorby základu daně z příjmů fyzických a právnických osob,
- fyzická osoba vede daňovou evidenci, není-li uvedeno jinak,
- druh podnikatelské činnosti,
- malé a vysoké základy daně,
- minimální vyměřovací základy,
- maximální vyměřovací základy,
- pojistné na veřejné zdravotní pojištění osob bez zdanitelných příjmů,
- druhé pásmo sazby daně z příjmů fyzických osob,
- slevy na dani,
- odpočty od základů daní z příjmů,
- individuální podnikatel ani společník společnosti s ručením omezeným nejsou státními pojištěnci a (nebo) nevykonávají vedlejší činnost z pohledu důchodového pojištění osob samostatně výdělečně činných.

Všechny modely vycházejí z právního stavu roku 2022, a to včetně parametrů u sociálního pojistného. Základní model si nejprve představíme číselně:

Tabulka 2.1 Základní model odvodového zatížení

individuální podnikatel		člen společnosti s ručením omezeným	
rozdíl mezi příjmy a výdaji	100	základ daně	100
daň z příjmů fyzických osob	15	daň z příjmů právnických osob	19
sociální pojistné	$(13,5\% \times \frac{100}{2} + 29,2\% \times \frac{100}{2}) = 6,75 + 14,6 = 21,35$	zisk po zdanění	81
příjem po zdanění	63,65	daň z podílu na zisku	$(81 \times 0,15) 12,15$
		zisk po zdanění	68,85
efektivní daňová sazba	$(\frac{15 + 21,35}{2}) 36,35\%$	efektivní daňová sazba	$(\frac{19 + 12,15}{100}) 31,15\%$

Legenda: Částky jsou uvedeny v tis. Kč.

Základní komparace vychází z toho, že v obou případech je základem daně stejná částka (např. 100 tis. Kč), pak výše daně z příjmů bude vyšší u společnosti s ručením omezeným, protože sazba daně z příjmů je vyšší u právnických osob (19 %) než u fyzických osob (15 %). Tím ale modelování odvodového zatížení jen začíná.

Pro pana Ivana jako individuálního podnikatele má zásadní význam sociální pojistné. Vyměřovací základ je polovinou dílčího základu příjmů ze samostatné činnosti (50 tisíc Kč), a tedy pojistné na veřejné zdravotní pojištění při sazbě 13,5 % bude 6 750 Kč a pojistné na důchodové pojištění při sazbě 29,2 % pak 14 600 Kč.

Pana Standu zase nebude tolik zajímat, kolik zůstane po zdanění jeho společnosti s ručením omezeným, jako to, kolik z toho, co po zdanění zbude, bude moci využít on. Zisk společnosti s ručením omezeným po zdanění je 81 tis. Kč, tolik může činit podíl na zisku. Ten je ale samostatným základem daně a společnost s ručením omezeným z něho bude muset srazit srážkovou daň, a to prostřednictvím zvláštní sazby daně 15 %.

Box 2.2

V prvním kole klání tedy vyhrál pan Standa, protože jeho efektivní daňová sazba (souhrn odvodových povinností k zisku) činí 31,15 %, ale pana Ivana 36,35 %. Oběma je však jasné, že těch omezení, která si zpočátku zavedli, je až moc, a tak se pokouší je postupně odstraňovat.

2.1.2 Nízká nákladovost

Za předpokladu, že se oba pánové alespoň zpočátku budou živit svojí odborností, resp. tím, co vymyslí, lze očekávat, že budou mít v porovnání s dosahovanými příjmy nízké výdaje. Pak samozřejmě musí vstoupit do hry u individuálního podnikatele možnost využití **paušálních výdajů**.

Na začátek opět použijeme jednoduchý model, z předešlých omezení zatím odstraníme jen jediné, individuální podnikatel se může rozhodovat mezi daňovou evidencí a paušálními výdaji. Vycházíme z 30% nákladovosti, vzhledem k možnosti dalšího rozvíjení modelu budeme předpokládat, že se jedná o příjmy ze živnosti, která není řemeslná, se sazbou paušálních výdajů 60 %. Přidáme další předpoklad: Hrubé příjmy za zdaňovací období nedosáhnou 2 000 000 Kč.

Paušální
výdaje

Tabulka 2.2 Model odvodového zatížení s nízkou nákladovostí

individuální podnikatel		společník společnosti s ručením omezeným	
hrubý příjem	100	hrubý příjem	100
základ daně (ne řemeslná živnost)	40	základ daně	70
daň z příjmů fyzických osob	6	daň z příjmů právnických osob	13,30
sociální pojistné	8,54	zisk po zdanění	56,70
zisk po zdanění	55,46	daň z podílu na zisku	8,505
odvodové zatížení	36,35 %	podíl na zisku po zdanění	48,195
efektivní sazba	20,77 %	efektivní sazba	31,15 %

V tomto modelu je efektivní daňová sazba individuálního podnikatele nižší. Výraznější je rozdíl u ne řemeslné živnosti s vyšší sazbou paušálních výdajů, protože je nižší i jeho základ daně, a to díky využití paušálních výdajů se sazbou 60 %; rozdíl by byl nižší u výkonu jiného podnikání se sazbou paušálních výdajů 40 %. Díky nižšímu dílčímu základu daně poklesne i vyměřovací základ individuálního podnikatele, a to na 10% hrubých příjmů u řemeslné živnosti (u ostatních živností na 20 % a u jiného podnikání na 30 %).

Ale v posledních letech se využití paušálních výdajů zkomplikovalo. Bylo zavedeno významné omezení týkající se absolutního limitu paušálních výdajů.

Pro modelování vlivu absolutních paušálů na efektivní sazbu daně je nutné stanovit absolutní výši hrubých příjmů a upustit od nevyužití základní slevy na dani. Následující příklad ukazuje, jak se efektivní sazba daně bude vyvíjet při hrubých příjmech 1 000 000 Kč a 3 000 000 Kč u individuálního podnikatele vykonávajícího živnost, která není řemeslná. Protože byla stanovena

absolutní částka příjmů, je nutno ještě u pana Standy uvést, že z pohledu pojistného na veřejné zdravotní pojištění bude považován za osobu bez zdanitelných příjmů a bude povinen hradit pojistné ve stanovené výši (měsíčně z vyměřovacího základu ve výši minimální mzdy, tj. v roce 2022 z částky 16 200 Kč).

Zavedení absolutní částky příjmů už rovněž vede k tomu, že nelze připustit abstrakci od alespoň základní slevy na dani (ve výši 30 840 Kč). Pozor, ale tuto slevu může v našem modelovém příkladu využít jen individuální podnikatel. Pan Standa tuto ani žádnou jinou sociální slevu uplatnit nemůže, protože jeho podíl na zisku společnosti s ručením omezeným tvoří samostatný základ daně a srážková daň z něho vypočtená se o slevy na dani nesnižuje.

Tabulka 2.3 Model s nízkou nákladovostí a absolutním limitem paušálních výdajů

individuální podnikatel		člen společnosti s ručením omezeným	
hrubý příjem	1 000 000	hrubý příjem	1 000 000
základ daně (živnost nikoli řemeslná)	400 000	základ daně	700 000
daň z příjmů fyzických osob	(60 000 – 30 840) 29 160	daň z příjmů právnických osob	133 000
sociální pojistné	85 400	zdravotní pojistné	26 244
		srážková daň z podílu na zisku	(567 000 × 0,15) 85 050
zisk po zdanění	585 440	zisk po zdanění	455 706
efektivní sazba	16,37 %	efektivní sazba	34,90 %
hrubý příjem	3 000 000	hrubý příjem	3 000 000
základ daně (živnost nikoli řemeslná)	1 800 000	základ daně	2 100 000
daň z příjmů fyzických osob	(270 000–30 840) 239 160 Kč	daň z příjmů právnických osob	399 000
sociální pojistné	298 900	zdravotní pojistné	26 244
		srážková daň	255 150
zisk po zdanění	1 561 940	zisk po zdanění	1 419 606
efektivní sazba	25,62 %	efektivní sazba	32,40 %

Ve druhém případě se částečně vyčerpal „náskok“ pana Ivana díky paušálním výdajům. Nad touto hranicí hrubých příjmů⁶² by se pro něho paušální výdaje staly nevýhodnými, a to tím spíše, že by se zapojilo druhé pásmo sazby daně z příjmů fyzických osob.

Při zrušení některých omezení modelu se efektivní sazby oproti základnímu modelu s nízkou nákladovostí významně změní. Při hrubých příjmech

⁶² Přesněji ve 4 000 000 Kč hrubých příjmů při 30% nákladovosti.

1 000 000 Kč se v nižší efektivní sazbě daně individuálního podnikatele provozujícího živnost, která není řemeslná, zřetelně ukazuje vliv základní slevy na dani. Při hrubých příjmech nad hranici limitu pro absolutní částku paušálních výdajů zase převáží vliv třeba i relativně vyššího základu daně, a tedy i vyššího vyměřovacího základu, a efektivní sazba daně znatelně vzrostla.

Z toho plyne, že s paušálními výdaji při měnící se úrovni hrubých příjmů je nutno zacházet opatrně.

Box 2.3

Pravidla uplatňování paušálních výdajů oba naše kamarády poněkud unavila a zejména pan Ivan začal mít pocit, že nemusí být tak špatně vykazovat malý základ daně, pak se ale vyděsil, protože si vzpomněl na existenci minimálních vyměřovacích základů.

2.1.3 Nízký základ daně

Pro většinu individuálních podnikatelů jsou důležitým prvkem výrazně ovlivňujícím jejich odvodové zatížení **minimální vyměřovací základy**⁶³ sociálního pojistného, proto se nyní zaměříme na nízké základy daně. Začneme hodně nízko – se základem daně 100 000 Kč – a opět se vrátíme k uplatnění jen základní slevy na dani z příjmů fyzických osob. Důležitý nyní bude předpoklad, že individuální podnikatel vykonává hlavní samostatnou výdělečnou činnost.

Minimální
vyměřovací
základy

Tabulka 2.4 Model s nízkým základem daně

individuální podnikatel		společník společnosti s ručením omezeným	
základ daně	100 000	základ daně	100 000
daň z příjmů fyzických osob	(15 000 – 30 840) 0	daň z příjmů právnických osob	19 000
sociální pojistné	21 350 65 616	zdravotní pojistné	26 244
		srážková daň z podílu na zisku	(81 000 × 0,15) 12 150
zisk po zdanění	34 384	zisk po zdanění	42 606
efektivní sazba	65,62 %	efektivní sazba	57,39 %

Vidíme, že jak pro individuálního podnikatele, tak i pro člena společnosti s ručením omezeným je celkové odvodové zatížení velmi vysoké, a to právě kvůli konstrukci vyměřovacích základů sociálního pojistného. Ještě je dobré

⁶³ Základní informace o minimálních vyměřovacích základech viz subkapitola 1.2.

si uvědomit, že pro pana Standu je zatížení pojistným na veřejné zdravotní pojištění nezávislé na výši příjmů a pro pana Ivana bude zatížení sociálním pojistným konstantní až do výše základu daně přes 233 000 Kč.

Není možné opomenout, že minimální vyměřovací základ pojistného na veřejné zdravotní pojištění se nevztahuje na všechny poplatníky.⁶⁴ U sociálního zabezpečení se zase vztahuje menší minimální vyměřovací základ na ty osoby, pro které je samostatná výdělečná činnost vedlejší činností. Což by aktuálně platilo i pro pana Ivana, protože je studentem, a tedy nezaopatřeným dítětem.

2.1.3.1 Ztráta z podnikání

V počátcích podnikání podnikatelé často musí přestát ztrátová období, to se promítá i v daních z příjmů. Stát se na umoření podnikatelských ztrát podílí prostřednictvím možnosti snížení základu daně z příjmů v následujících zdaňovacích obdobích o daňovou ztrátu.

Daňová ztráta

Daňová ztráta v podstatě představuje záporný základ daně. U fyzických osob může mít daňová ztráta svůj původ jen v dílčích základech daně příjmů ze samostatné činnosti a z nájmu. O daňovou ztrátu by se ale nejednalo, kdyby záporný rozdíl mezi příjmy a výdaji v dílčím základu daně příjmů ze samostatné činnosti a (nebo) v dílčím základu daně příjmů z nájmu byl převážen kladnými částkami dalších dílčích základů. Je důležité si připomenout, že dílčí základ daně ze závislé činnosti nemůže být snižován ztrátou z ostatních dílčích základů. U právnických osob je to jednodušší. Daňová ztráta u nich vzniká rozdílem výnosů a nákladů v základu daně, kdy náklady jsou větší než výnosy.

Daňovou ztrátu musí nejprve poplatník vykázat v daňovém přiznání. Zpravidla na tomto základě je následně daňová ztráta vyměřena příslušným finančním úřadem a stane se poslední známou daní. To mimo jiné znamená, že po vyměření se může daňová ztráta změnit. Kdyby poplatník zjistil, že daňová ztráta měla být nižší, pak mu vznikne povinnost podat dodatečné daňové přiznání. Na jeho základě anebo třeba na základě daňové kontroly může být daňová ztráta doměřena v jiné částce. Naopak když poplatník zjistí, že daňová ztráta měla být vyšší, než je ta, která je dosud stanovena, může zpravidla podat dodatečné daňové přiznání na snížení poslední známé daně. Toto právo, resp. povinnost ale trvá jen v průběhu lhůty pro stanovení daně.⁶⁵

Takto vyměřenou ztrátu pak poplatník může využít jako odpočet od základu daně. Na uplatnění tohoto odpočtu má poplatník 5 zdaňovacích období. Je pouze na poplatníkovi (fyzické i právnické osobě), kdy a jak bude odpočet uplatňovat – může ji uplatnit najednou, postupně, případně nějaké období vynechat a nechat si ji na později.

⁶⁴ Jedná se zejména o státní pojištěnce. Viz subkapitola 1.2.

⁶⁵ Lhůta pro stanovení daně viz subkapitola 9.2. Už vyměření daňové ztráty se významně prodlužuje lhůta pro stanovení daně.

Ještě za zdaňovací období 2021 bylo možno daňovou ztrátu uplatnit i zpětně, a to až o dvě zdaňovací období. Jednalo se o jedno z ekonomických opatření v rámci koronavirového období. Když se poplatník rozhodl uplatnit ztrátu zpětně, pak musel za příslušné zdaňovací období podat dodatečné daňové příznání. Vznikl by mu přeplatek na dani a mohl by požádat o jeho vrácení.

Model s nulovým ziskem a daňovou ztrátou je představen v následujícím příkladu:

Tabulka 2.5 Model s nulovým ziskem

individuální podnikatel		člen společnosti s ručením omezeným	
základ daně	0	základ daně	0
daň z příjmů fyzických osob	0	daň z příjmů právnických osob	0
sociální pojistné	65 616	zdravotní pojistné	26 244
		srážková daň z podílu na zisku	0
zisk po zdanění	0	zisk po zdanění	0
efektivní sazba	–	efektivní sazba	–

Protože je zisk nulový, nelze stanovit efektivní sazbu daně, ale je zřejmé, že v obou případech sociální pojistné prohlubuje ztrátu z podnikání, i když u individuálního podnikatele více.

Box 2.4

V tuto chvíli si naši pánové řekli: A dost! Katastrofických scénářů už bylo hodně, a tak pojďme snít o tom, že budeme báječně vydělávat. Co takhle hodně vysoké zisky?

2.1.4 Vysoké základy daně

Čtenář už si umí představit, že efektivní sazba daně u člena společnosti s ručením omezeným se příliš nemění, ale u individuálního podnikatele silně kolísá s vývojem výše základu daně. U vysokých základů daně má na efektivní sazbu individuálního podnikatele vliv jednak **druhé pásmo sazby daně z příjmů fyzických osob**, jednak **překročení maximálního vyměřovacího základu**. Nejprve si představíme vývoj efektivní sazby daně při základech daně 1 000 000 Kč, 2 000 000 Kč, 3 000 000 Kč a 4 000 000 Kč. Opět využijeme jen základní slevu na dani z příjmů fyzických osob.

Tabulka 2.6 Model při vysokých základech daně

individuální podnikatel		společník společnosti s ručením omezeným	
1 000 000 Kč			
základ daně	1 000 000	základ daně	1 000 000
daň z příjmů fyzických osob	(150 000 – 30 840) 119 160	daň z příjmů právnických osob	190 000
sociální pojistné	213 500	zdravotní pojistné	26 244
		srážková daň z podílu na zisku	(810 000 × 0,15) 121 500
zisk po zdanění	667 340	zisk po zdanění	662 256
efektivní sazba	33,27 %	efektivní sazba	33,77 %
2 000 000			
základ daně	2 000 000	základ daně	2 000 000
daň z příjmů fyzických osob	[(1 867 728 × 0,15 + + 132 272 × 0,23) – – 30 840] 279 742	daň z příjmů právnických osob	380 000
zdravotní pojistné	135 000	zdravotní pojistné	26 244
důchodové pojistné	292 000	srážková daň	243 000
zisk po zdanění	1 293 258	zisk po zdanění	1 350 756
efektivní sazba	35,34 %	efektivní sazba	32,46 %
3 000 000			
základ daně	3 000 000	základ daně	3 000 000
daň z příjmů fyzických osob	[(1 867 728 × 0,15 + + 1 132 272 × 0,23) – – 30 840] 509 742	daň z příjmů právnických osob	570 000
zdravotní pojistné	(1 500 000 × 0,135) 202 500	zdravotní pojistné	26 244
důchodové pojistné	438 000	srážková daň	364 500
zisk po zdanění	1 818 918	zisk po zdanění	2 039 256
efektivní sazba	39,37 %	efektivní sazba	32,02 %
4 000 000			
základ daně	4 000 000	základ daně	4 000 000
daň z příjmů fyzických osob	[(1 867 728 × 0,15 + + 2 132 272 × 0,23) – – 30 840] 739 742	daň z příjmů právnických osob	760 000
zdravotní pojistné	(2 000 000 × 0,135) 270 000	zdravotní pojistné	26 244
důchodové pojistné	(1 867 728 × 0,292) 545 377	srážková daň	486 000
zisk po zdanění	2 444 881	zisk po zdanění	2 727 756
efektivní sazba	38,88 %	efektivní sazba	31,81 %